

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Бурка А.В.,
аспірант*Інституту держави та права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

УДК 349.3

**РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ, У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ**

У кожній країні структура системи соціального захисту може суттєво відрізнитись у різні періоди її розвитку. В Україні формування власної системи соціального захисту (у тому числі соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання) розпочалось із перших років незалежності. З 1991 р. й донині прийнято незліченну кількість нормативно-правових актів (законів та актів підзаконного характеру), що регулюють відносини з приводу соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Для того щоб надати їм об'єктивну правову оцінку, виділити окремі етапи формування законодавства, виявити існуючі прогалини, колізії й переваги та в подальшому запропонувати шляхи позитивної трансформації вітчизняного законодавства відповідно до існуючих у суспільстві потреб, економічних можливостей держави та норм міжнародного права, необхідно провести ґрунтовне дослідження історії формування й розвитку вітчизняного нормативно-правового поля, що регулює соціально-забезпечувальні відносини під час страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Метою статті є дослідження історії становлення й розвитку законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, у незалежній Україні; з'ясування переваг і недоліків системи соціального забезпечення потерпілих осіб на різних етапах її трансформації; розроблення рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства в зазначеній сфері з метою захисту прав та інтересів потерпілих осіб.

У 1991 р. норми вітчизняного законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, були відсутні, тому застосовувались нормативно-правові акти законодавства СРСР. Підставою для такого застосування була Постанова Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12 вересня 1991 р. № 1542-12 [1].

Станом на 1991 р. основними нормативно-правовими актами у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, була Постанова Союзу Міністрів СРСР «Про затвердження Правил відшкодування підприємствами, установами, організаціями шкоди, заподіяної працівникам та службовцям трудовим каліцтвом або іншим пошкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними трудових обов'язків» від 3 липня 1984 р. № 690 (далі – Правила 1984 р.) та Постанова Державного комітету СРСР з праці і соціальних питань Президії Всесоюзної центральної ради професійних союзів «Про затвердження Інструкції про порядок застосування Правил відшкодування підприємствами, установами, організаціями шкоди, заподіяної працівникам та службовцям трудовим каліцтвом або іншим пошкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними трудових обов'язків» від 13 лютого 1985 р. № 50/П-2.

Основними суб'єктами відносин із відшкодування шкоди внаслідок нещасного випадку на виробництві були підприємства, установи, організації та безпосередньо самі працівники [2, п. 1].

У Правилах 1984 р. передбачалось відшкодування шкоди працівникам у разі трудового каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, при цьому роз'яснення, що саме варто розуміти під «іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням трудових обов'язків», було відсутнє.

Саме відшкодування шкоди включало виплату потерпілому грошових сум у розмірі заробітної плати чи відповідної її частини, яку він втратив у результаті непрацездатності чи її зниження, та компенсацію додаткових витрат, спричинених пошкодженням здоров'я [2, п. 2]. Зміст поняття «компенсація додаткових витрат» також не розкривався.

Якщо внаслідок трудового каліцтва потерпілому призначалася пенсія по інвалідності, то розмір відшкодування шкоди зменшувався на суму цієї пенсії [2, п. 3].

Якщо трудове каліцтво наставало не лише з вини підприємства, а й унаслідок грубої необережності самого потерпілого, то розмір відшкодування зменшувався залежно від ступеня вини потерпілого [2, п. 10].

Право на отримання компенсації унаслідок смерті, причиною якої став нещасний випадок на підприємстві чи професійне захворювання, належало таким особам: неповнолітнім особам – до досягнення 16 років, а які навчалися – до 18 років; чоловікам старше 60 років та жінкам старше 55 років (останні отримували таку компенсацію довічно); інвалідові – на весь період непрацездатності; родичу, одному з подружжя чи іншому члену сім'ї, який не працював та займався доглядом за дітьми, братами, сестрами, онуками померлого годувальника, які не досягли 8 років, – до досягнення дитиною 8 років [2, п. 9].

5 листопада 1991 р. набрав чинності Закон України «Про пенсійне забезпечення», який передбачав такий вид соціального забезпечення, як пенсія по інвалідності, що настала внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Вказаний закон не лише передбачав право потерпілого на пенсію, а й визначив критерії, за наявності одного з яких інвалідність вважалася такою, що настала внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання [3, ст. 26] (хоча сам Перелік професійних захворювань було сформовано й затверджено лише в 2000 р. [4]).

14 жовтня 1992 р. Верховною Радою України прийнято Закон України «Про охорону праці», у першій редакції якого зазначалось, що всі працівники підлягають обов'язковому соціальному страхуванню власником підприємства від нещасних випадків і професійних захворювань, а виплата сум, що належать працівникові за період його тимчасової непрацездатності, мала здійснюватись із фонду соціального страхування, що створювався на окремому підприємстві [5].

Відшкодуванню, як і в Правилах 1984 р., підлягав втрачений заробіток у повному розмірі, а також надавалась одноразова допомога [5, ст. 11]. При цьому пенсії та інші доходи, які одержував працівник, під час визначення розміру компенсації вже не враховувались. Сам розмір одноразової допомоги встановлювався колективним або трудовим договором.

Розмір одноразової допомоги підлягав зменшенню, якщо нещасний випадок трапився внаслідок недотримання працівником правил поведінки, проте не більш як на 50%. У раніше чинних Правилах 1984 р. таке обмеження було відсутнє.

Окрім втраченого заробітку й одноразової допомоги, власник також відшкодував потерпілому витрати на лікування, протезування тощо [5, п. 5].

Окрім цього, ст. 12 Закону України «Про охорону праці» передбачала право працівника на відшкодування моральної шкоди, яке в Правилах 1984 р. відсутнє. Важливо, що право на відшкодування моральної шкоди працівник мав і в тому разі, коли втрата працездатності була відсутня [5, ст. 12].

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 1993 р. № 472, яка набрала чинності 1 липня 1993 р., затверджено Правила відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної

працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків (далі – Правила 1993 р.).

Виплату відшкодування шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням трудових обов'язків, продовжував здійснювати безпосередньо власник підприємства або уповноважений ним орган [6, п. 1].

Що стосується моральної шкоди, то Правила 1993 р. передбачали, що її відшкодування можливе як у вигляді одноразової грошової виплати, так і в іншій матеріальній формі. Окрім цього, Правилами 1993 р. вже було закріплено максимальний розмір відшкодування моральної шкоди, що не міг перевищувати 200 розмірів мінімальних заробітних плат незалежно від інших будь-яких виплат [6]. Оскільки з 1 січня 1993 р. по 31 грудня 1996 р. розмір мінімальної заробітної плати неодноразово змінювався, максимальний розмір відшкодування моральної шкоди також не був сталим. У 1997 р. встановлений максимальний розмір було закріплено на рівні 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян незалежно від інших будь-яких виплат [7, п. 1] (один неоподатковуваний мінімум становив 17 гривень [8]).

Перелік осіб, які мали право на відшкодування шкоди в разі смерті потерпілого, залишився практично без змін, за винятком того, що було дещо підвищено віковий ценз для неповнолітніх – тепер він становив 18 та 23 роки відповідно [6, п. 8].

Правилами 1993 р. вперше закріплено нормативно-правове регулювання відносин із соціального забезпечення постраждалих осіб у разі їх виїзду (членів їх сімей, що мають право на компенсацію) за кордон на постійне місце проживання. У такому разі визначені на ці цілі суми пересилались власником за їх адресою в порядку, передбаченому міждержавними угодами.

У зв'язку з тим, що в 1990-х рр. в Україні змінилися соціально-економічна та політична системи, розпочався процес ринкових перетворень із введенням нових форм і методів господарювання, багатьом підприємствам не вдалось адаптуватись до нових умов та, як наслідок, країною прокотилась хвиля ліквідацій, реорганізацій, банкрутств тощо [9, с. 89]. Велика кількість потерпілих на виробництві залишились без соціальної підтримки, оскільки роботодавці внаслідок неплатоспроможності не могли відшкодувати завдану шкоду потерпілим, що безпосередньо призводило до порушення їхніх прав.

Загострення таких тенденцій вимагало реформування як організації та здійснення страхування від нещасного випадку на виробництві, так і всієї системи соціального страхування відповідно до існуючих потреб і викликів. Першим кроком до реформування стало розроблення проекту Концепції соціального забезпечення населення України, що була затверджена Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. [10]. Ця Концепція передбачала створення Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві за рахунок страхових внесків

підприємств, розмір яких диференціюється залежно від ступеня ризику для здоров'я.

Важливе значення у формуванні системи соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, мало прийняття Конституції України від 28 червня 1996 р. [11], адже саме окремі її положення лягли в основу всієї системи соціального захисту та загальнообов'язкового державного соціального страхування. Наступним кроком стало прийняття Основ законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. [12]. На підставі цього нормативно-правового акта впроваджено загальнообов'язкове державне соціальне страхування, одним із видів якого стало страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності.

На виконання положень Основ законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування було прийнято Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23 вересня 1999 р. [13], що набрав чинності 1 квітня 2001 р.

У першій редакції Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» вже було чітко зазначено, хто є застрахованою особою, страхувальником та страховиком. Окрім цього, застраховані особи поділялися на дві категорії: які підлягали обов'язковому страхуванню та які підлягали добровільному страхуванню [13, ст. 8]. Нововведенням стало те, що до застрахованих осіб став належати також зародок новонародженого (якщо дитина народилась інвалідом унаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, то це прирівнювалось до нещасного випадку, який трапився із застрахованим) [13, ст. 9].

Новим і вагомим суб'єктом цих правовідносин стає Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. З набранням законом чинності безпосереднє відшкодування шкоди почало здійснюватись не підприємствами, установами, організаціями, як це було раніше, а саме Фондом соціального страхування за рахунок загальнообов'язкових внесків.

Що стосується страхових виплат, то основним видом стають щомісячні страхові виплати [13, ст. 34], сума яких не могла перевищувати середньомісячний заробіток, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я. Одноразова страхова виплата здійснювалась Фондом соціального страхування від нещасних випадків лише в двох ситуаціях: у разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої медико-соціальною експертною комісією (далі – МСЕК), та коли під час подальших обстежень МСЕК потерпілому встановлено інший, вищий, ступінь втрати

стійкої професійної працездатності з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків.

Сума страхової виплати за заподіяну моральну шкоду не могла перевищувати 200 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, незалежно від будь-яких інших страхових виплат. Нагадаємо, що такий розмір компенсації за заподіяну моральну шкоду ми зустрічаємо в першій редакції Правил 1993 р. Проте з 2006 р. дію ч. 3 ст. 34 було зупинено на підставі Закону України «Про державний бюджет на 2006 рік» від 20 грудня 2005 р. [14], а дещо пізніше взагалі виключено [15].

Перелік осіб, які мали право на страхові виплати в разі смерті потерпілого, був доповнений такими категоріями осіб: 1) дитина померлого, яка народилася протягом не більш як 10-місячного строку після його смерті; 2) діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, проте через вади фізичного чи розумового розвитку самі не спроможні заробляти; 3) непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, проте мають на це право; 4) жінки, які досягли 55 років, і чоловіки, які досягли 60 років, якщо вони не працюють (саме в цьому законі вперше було зроблено застереження з приводу осіб пенсійного віку, які позбавляються права на одержання щомісячних страхових виплат, якщо вони працюють) [13]. Розмір одноразової допомоги сім'ї померлого залишався таким, як і в Правилах 1993 р.

На сьогодні питання соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV (у редакції від 1 січня 2017 р.), а саме його розділом V.

Страхуванню підлягає все коло осіб, яке було визначено в першій редакції Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» [16]. Деякі зміни торкнулись лише застрахованих дітей, які народились інвалідами внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, та переліку осіб, які підлягають добровільному страхуванню. Що стосується першої зміни, то застрахована дитина має право до 18 років або до закінчення навчання, проте не більш як до досягнення нею 23 років, отримувати допомогу Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві. Нагадаємо, що раніше вікові межі були встановлені на рівні 16 та 23 років відповідно.

Що стосується другої зміни, то з переліку осіб, які підлягають добровільному страхуванню, були виключені священнослужителі, церковнослужителі та особи, які працюють у релігійних організаціях на виборних посадах [16].

Види страхових виплат залишились без змін. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди по-

терпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей перестало бути страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України.

У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд страхування від нещасних випадків на виробництві проводить одноразову страхову виплату потерпілому, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи із 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату [16, ч. 2 ст. 42].

Закріплено право вибору працівника між щомісячною страховою виплатою та одноразовою допомогою, якщо ступінь втрати працездатності є невеликим. Розмір витрат на необхідний догляд за потерпілим залишився без змін, як і перелік осіб, які мають право на отримання компенсації в разі смерті працівника.

Якщо внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання потерпілий тимчасово втратив працездатність, Фонд страхування від нещасних випадків на виробництві фінансує всі витрати на його лікування. Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі 100% середнього заробітку (оподаткованого доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації [16, ст. 41].

У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві його сім'ї виплачується одноразова допомога в сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як 10-місячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату [16, ч. 6 ст. 42].

Окрім проаналізованих нормативно-правових актів, питання соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, регулюються низкою підзаконних нормативно-правових актів національного характеру, які приймалися упродовж досліджуваного нами періоду, а також міжнародними договорами та угодами, якими встановлювався порядок виплати компенсацій потерпілим чи іншим особам, які мають на них право в разі виїзду їх за кордон на постійне місце проживання.

Соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, як зазначає В.С. Толуб'як, у своєму розвитку пройшло низку етапів, протягом яких змінювалася його нормативно-правова, методична, організаційна та еко-

номічна база [17, с. 226]. Відповідно до цього ми пропонуємо виокремити такі етапи розвитку нормативно-правового регулювання соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання:

1) початковий етап (1991–1992 рр.) – відносини щодо соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, регулюються нормами законодавства СРСР; відсутність загальнообов'язкового державного соціального страхування;

2) базовий етап (1993–1999 рр.) – визначено нові засади побудови системи соціального забезпечення ринкового типу; упровадження системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, одним з елементів якої стало загальнообов'язкове державне соціальне страхування внаслідок трудово-го каліцтва та професійного захворювання;

3) етап реформування, або змін (з 2000 р.), – реформування системи соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Незважаючи на те, що з моменту незалежності в Україні розроблено цілу систему законних і підзаконних нормативно-правових актів у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, ми вважаємо, що сьогодні залишається актуальною проблема вдосконалення цієї нормативно-правової бази та стандартів правового регулювання соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання.

Завданням вітчизняного законодавця має стати розроблення та прийняття нормативно-правових актів, у яких максимально прослідковувалася б оптимізація й раціоналізація фінансових потоків, було б погоджено економічні інтереси всіх учасників, інакше кажучи, забезпечувалася б відповідність між фінансовими можливостями системи та реальними потребами застрахованих осіб.

Не менш вагомою проблемою залишається велика кількість нормативно-правових актів (особливо підзаконного характеру), норми яких є нечіткими й незрозумілими, що спричиняє великі труднощі в їх застосуванні навіть для самого правника, не кажучи вже про пересічного громадянина, який прагне реалізувати своє право на захист та відновити порушені права. У зв'язку із цим необхідно здійснити оптимізацію нормативно-правових актів та узгодити їх між собою з метою недопущення правових колізій, прогалин і неправильного тлумачення правових положень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР : Постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. № 1545-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1545-12> (дата звернення: 04.10.2017).

2. Об утверждени Правил возмещения предприятий, учреждениями, организациями ущерба, причиненного рабочим и служащим увечьем либо иным повреждением здоровья, связанным с исполнением ими трудовых обязанностей : Постановление Совета Министров СССР от 3 июля 1984 г. № 690 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0690400-84> (дата звернення: 01.02.2017).

3. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1788-12 (у редакції від 1 січня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (дата звернення: 04.10.2017).

4. Про затвердження переліку професійних захворювань : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1662 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>.

5. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХІІ (у редакції від 14 жовтня 1992 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/ed19921014> (дата звернення: 02.02.2017).

6. Про затвердження Правил відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим органом шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 червня 1993 р. № 472 (у редакції від 23 червня 1993 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/472-93-%D0%BF/ed19930623> (дата звернення: 03.02.2017).

7. Про внесення змін і доповнень до Правил відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 1997 р. № 1100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1100-97-%D0%BF> (дата звернення: 05.02.2017).

8. Про грошову реформу в Україні : Указ Президента України від 25 серпня 1996 р. № 762/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/762/96/card2#> (дата звернення: 05.02.2017).

9. Соловійов О.В. Генеза становлення та розвитку обов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві в Україні / О.В. Соловійов // Право та інновації. – 2015. – № 2(10). – С. 89.

10. Про проект Концепції соціального забезпечення населення України : Постанова Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. № 3758-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3758-12> (дата звернення: 20.09.2017).

11. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.02.2017).

12. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.02.2017).

13. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-ХІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/ed19990923> (дата звернення: 09.02.2017).

14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-ХІV (у редакції від 23 вересня 1999 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/ed19990923> (дата звернення: 09.02.2017).

15. Про державний бюджет на 2006 рік : Закон України від 20 грудня 2005 р. № 3235-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3235-15> (дата звернення: 10.10.2017).

16. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» : Закон України від 23 лютого 2007 р. № 717-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/717-16> (дата звернення: 10.10.2017).

17. Соціальне страхування : [підручник] / за ред. О.П. Кириленко та В.С. Толуб'яка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 236 с.

Бурка А.В. РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ, У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Досліджується історія становлення й розвитку законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, з 1991 р. Здійснено порівняння видів соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що передбачались досліджуваними нормативно-правовими актами. У статті виокремлюються три основні етапи розвитку законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Автор наголошує на тому, що станом на сьогодні вітчизняне законодавство в зазначеній сфері ще не є зразковим і не може гарантувати потерпілим гідний рівень соціального забезпечення, у зв'язку із чим основна проблема полягає у відсутності відповідності між фінансовими можливостями системи та реальними потребами застрахованих осіб. Також у статті звертається увага на велику кількість нормативно-правових актів (особливо підзаконного характеру), норми яких є нечіткими й незрозумілими, що створює перешкоди під час реалізації потерпілими особами своїх прав на захист.

Автором зроблено висновки щодо вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Ключові слова: особи, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, види соціального забезпечення, пенсійне забезпечення, одноразова допомога, допомога по тимчасовій непрацездатності, щомісячна страхова виплата.

Бурка А.В. РАЗВИТИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛИЦ, ПОСТРАДАВШИХ ВСЛЕДСТВИЕ НЕЩАСНОГО СЛУЧАЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЗАБОЛЕВАНИЯ В НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЕ

Исследуется история становления и развития законодательства в сфере социального обеспечения лиц, пострадавших вследствие несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, начиная с 1991 г. Проведено сравнение видов социального обеспечения лиц, пострадавших вследствие несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, которые предусматривались исследуемыми нормативно-правовыми актами. В статье выделяются три основных этапа развития законодательства в сфере социального обеспечения лиц, пострадавших вследствие несчастного случая на производстве и профессионального заболевания.

Автор отмечает, что на сегодня отечественное законодательство в указанной сфере не является еще образцовым и не может гарантировать пострадавшим достойный уровень социального обеспечения, в связи с чем основная проблема заключается в отсутствии соответствия между финансовыми возможностями системы и реальными потребностями застрахованных лиц. Также в статье обращается внимание на большое количество нормативно-правовых актов (особенно подзаконного характера), нормы которых являются нечеткими и непонятными, что создает препятствия при реализации потерпевшими лицами своих прав на защиту.

Автором сделаны выводы по совершенствованию отечественного законодательства в сфере социального обеспечения лиц, пострадавших вследствие несчастного случая на производстве и профессионального заболевания.

Ключевые слова: лица, потерпевшие вследствие несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, виды социального обеспечения, пенсионное обеспечение, единовременное пособие, пособие по временной нетрудоспособности, ежемесячная страховая выплата.

Burka A.V. THE DEVELOPMENT OF LEGISLATION DEVELOPMENT IN THE SPHERE OF THE PEOPLE SUFFERED FROM ACCIDENT AT WORK OR OCCUPATIONAL DISEASE SOCIAL WELFARE IN THE INDEPENDENT UKRAINE

The history of legislation development in the sphere of the people suffered from accident at work or occupational disease social welfare since 1991 is studied. The comparison of types of social welfare sphere of the people suffered from accident at work or occupational disease, that were presupposed by the studied regulatory acts is conducted. 3 main stages in the development of legislation in the sphere of the people suffered from accident at work or occupational disease social welfare are described in the article. The conclusions regarding improved Ukrainian legislation in the sphere of the people suffered from accident at work or occupational disease social welfare and the increase of the level of the suffered people social welfare are made. During the years of Ukrainian Independence has been created the absolutely new law system, which regulates the social provision of people suffered from accident at work or occupational disease. Getting rid of soviet remains, taking into account social-economic and legal realia and European practice, a series of basic laws, has been adopted by the Ukrainian legislator, on the basis of which not only mandatory state social insurance for accidents and occupation diseases, but also a system of additional guarantees for suffered people and members of their families is implemented.

Nevertheless, the author emphasizes that nowadays Ukrainian legislation in the given sphere is not yet exemplary and cannot guarantee worthy level of social welfare for the suffered people. The main problem is the absence of conformity between financial possibilities of the system and actual needs of the insured. The additional attention in the article is paid to the great amount of regulatory acts (especially of the subordinate type), the norms of which are not specific and clear enough, that provokes the obstacles in the realization of the rights for protection of the suffered people.

Key words: people suffered from accident at work or occupational disease, types of social welfare, pension provision, disposable aid, temporary disability assistance, monthly insurance payment.